

TĚLO V UMĚNÍ

V centru pozornosti předkládaného čísla *Divadelní revue* stojí tělo a jeho širokospektrální uchopení v performativní umělecké tvorbě. Tělo je tu oporou, nástrojem, konceptem, metodologií či prostě výzvou pro jeho nejružnější tematizaci a reflexi. Zasazením do konkrétních existenciálních, kulturních a sociálněpolitických kontextů nám vždy slouží jako signifikantní seismograf identit, vztahů a doby. V současném diskurzu humanitních věd je tělo nazíráno jako stěžejní nositel specifické zkušenosti a stává se důležitým zdrojem pro výzkumy spjaté s otázkami historie, paměti a poznání. Naše tělo zároveň odjakživa čelí nejružnějším mechanismům, konstruktům, prekarizacím a kategorizacím, kterým jej lidská civilizace vystavuje. Tento reciproční vztah člověka a těla je rovněž propojujícím vláknem všech rozmanitých příspěvků tohoto čísla.

Rubrika Studie přináší interdisciplinárně zaměřené tělesné výzkumy, jež inovativním nazíráním na zkoumaná témata a za použití progresivních metodologických konceptů ukazují dynamické transformace pohledu na tělo vlivem kulturních či institucionálních rámování, která se mohou proměňovat v závislosti na čase a místě. Miriam Althammer prezentuje tělo ve vztahu k jeho vrstevnaté historii jakožto mobilní tělesný archiv, který pomocí metody *oral history* zpřítomňuje a coby fluidní *relikt* archeologicky zkoumá. Přichází s inspirativní metodou tohoto typu výzkumu, v níž prepisy rozhovorů pojímá jako partitury – materiál pro budoucí re-konstruování a re-aktualizování. Josef Bartoš svou profesní expertízou propojuje možnosti tanečního výzkumu s oblastí sportovní psychologie, z níž přejímá etablované metody vztahující se k podpoře duševního zdraví. Ty posléze uplatňuje

ve svém vědeckém výzkumu, který klade důraz na sebekritiku i laskavost k sobě jako stěžejní faktory duševní péče mezi studentkami a studenty tanečních konzervatoří v České republice. Poznatků z oblasti sociální psychologie, kognitivních věd, ale i religionistiky v propojení s autopsií využívá ve své studii Eliška Raiterová. Zkoumá vztah mezi současnými participativními performancemi a prosociálním chováním, přičemž se zaměřuje na účinky sdílených zážitků, jakými jsou společná konzumace, chůze, tanec a tvorba. Prizmatem tělesnosti nazírá Vít Zeman formát autorského čtení, konkrétně psychosomatický koncept Ivana Vyskočila, a svou filozofickou analýzou a interpretací následně znovu-odkrývá imanentní potenciál somatického rozměru tohoto formátu. Amálie Bulandrová doplňuje spektrum studií o Růženě Vackové, v níž reflektuje teoreticko-historický odkaz profesorky archeologie, dějin umění a estetiky a podrobuje detailnější analýze varianty zpřítomnění její osobnosti a myšlenek ve dvou současných tuzemských inscenacích.

V dalších rubrikách jsou tělo a tělesnost nazírány prizmatem jejich *rozmanitosti* (nikoliv kolonizující jinakosti). Specifičnost rozmanitých těl je ohledávána jako dosud nedostatečně využitá, ale o to svébytnější hodnota, kterou je nutno nadále rozvíjet a podporovat. Jitka Vrbková a Vendula Kacetlová poukazují na potenciál souborů integrujících do své tvorby osoby s Downovým syndromem, případně s jinými mentálními znevýhodněními. Ester Trčková a Jitka Pavlišová na pozadí aktuální diskuze o problematice stárnutí (tzv. *ageingu*) mapují přínos, který do tvůrčího procesu vnáší transgenerační prolnutí tanečníků-performerů mladší generace se seniory.

Dotek či tělesnou blízkost jako inspirační zdroj tvůrčího procesu tematizuje text Petry Kolářové o umělecké metodě Étienna Decrouxa; participativně orientované performance přibližuje též výše zmíněná stať Elišky Raiterové. Toto hledisko

MOVING

imanentně prostupuje i rozhovorem Petry Ježkové se scénografkou a pedagožkou – mimo jiné spoluzakladatelkou Ateliéru scénografie JAMU a Ateliéru tělového designu na Fakultě výtvarných umění brněnského VUT – Janou Prekovou.

Tělo jakožto nástroj subverze vůči stávajícímu sociopolitickému aparátu a jeho mechanismům, či dokonce jako prostředek decentralizace sebe sama dokládají případové studie Andrijany Trpković, Terezie Šíkové a Pavlíny Drnkové. Trpković se zaměřuje na provokativní tvorbu rakouské choreografky a performerky Florentiny Holzinger a zkoumá, jak Holzinger prostřednictvím svých radikálních děl zpochybňuje nejen tradiční vnímání ženského těla, ale normativní pohledy na lidské tělo vůbec. Šíková se zabývá analýzou aspektů těla a tělesnosti v expresionistickém dramatu *Mašinerie* (*Machinal*) Sophie Treadwell z roku 1928 prostřednictvím úvah americké teoretičky Judith Butler o performativním konstruování pohlaví a genderu. Osvětluje, v čem spočívá autorčin kritický vhled do fungování dobové patriarchální společnosti a mechanismů, jakými byly ženské tělo a ženská identita konstruovány. Součástí příspěvku je rovněž otištění autorčina překladu *Mašinerie*, jenž je vůbec prvním převedením díla do češtiny. Pavlína Drnková jde při sledování subverzivních uměleckých strategií ve vztahu k lidskému tělu ještě dále, a to směrem k deantropocentrizaci. Ve své přehledové studii sumarizuje aktuální filozofické posthumanistické koncepty a sleduje jejich uplatnění a další rozvíjení v současné performativní praxi.

Jedinečné pohledy zevnitř, v nichž hraje důležitý význam osobní účast a tvůrčí zkušenosti samotných autorek či zpovídáných osob, přinášíme v rubrice Fokus. Lucie Kocourková čtenářstvo seznamuje s tvůrčím procesem inscenace *Robot Radius* na Nové scéně Národního divadla. Ester Trčková a Jitka Pavlišová vyhodnocují dvoutletý umělecký výzkum

zaměřený na integraci seniorů do taneční tvorby. Vendula Kacetlová poodhaluje organizační a strukturální mechanismy několika centrálně evropských souborů, jež do své tvorby zapojují osoby s mentálním znevýhodněním.

Výlučností předkládaného čísla je skutečnost, že v něm rezonují myšlenky nastupující generace expertek a expertů při výzkumu na tělo zaměřených performativních umění.

Závěrem využívám příležitosti poděkovat recenzentkám a recenzentům, kteří svými postřehy a podnětnými komentáři významnou měrou přispěli k revizi a precizaci jednotlivých textů. Byli jimi: Martin Bernátek, Lukáš Brychta, Adam Czirák, Dáša Čiripová, Jan Čtvrtník, Šárka Havlíčková Kysová, Milo Juráni, Iveta Koblic Zedková, Petr Kodenko Kubala, Kateřina Kövesdi Cvečková, Eva Kyselová, Tatjana Lazorčáková, Barbora Liška, Hana Malaníková, Kateřina Mocová, Pierre Nadaud, Markéta Polochová, Lenka Růžičková, Hana Strejčková, Stanislav Suda a Julia Wehren. Rozsah čísla a šíře výzkumných okruhů potvrzují aktuálnost i jistou nevyčerpatelnost tématu. V kontextu mizejícího těla vlivem soudobé virtuality světa zároveň každá další stránka odráží i jeho neutuchající naléhavost.

Jitka Pavlišová
editorka čísla